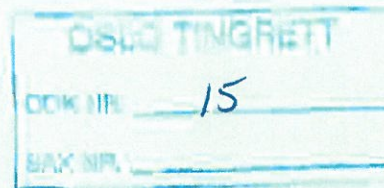

**SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER
ETTERFORSKINGS-AVDELING ØST-NORGE**

Dok nr.: **01,03**

Postboks 93
2301 HAMAR
Telefon 62556100
Telefax 62556101
10249432 829/12-123/MMI004

15 MAI 2013

PÅTEGNINGSARK

**ANKE OVER KJENNELSE I SAK 13-055599ENE-OTIR/01 – KILDEVERN FOR VIBEKE
SYNNØVE HAUG**

Sendes med vedlegg Oslo tingrett, Postboks 8023 dep., 0030 OSLO, under henvisning til tingrettens kjennelse 3. mai 2013 med slik slutning:

”Begjæring av 13. mars 2013 fra Spesialenheten for politisaker tas ikke til følge.”

Spesialenheten for politisaker påanker herved tingrettens rettsanvendelse, jf. straffeprosessloven § 377.

Tingrettens kjennelse ble meddelt Spesialenheten på e-post 3. mai 2013. Anken er således rettidig, jf. straffeprosessloven § 379.

Sakens faktiske sider

Dagbladet.no publiserte 9. november 2012 en artikkel med gjengivelser fra et brev advokat Arvid Sjødin hadde sendt til Spesialenheten to dager tidligere. I dette brevet fremgikk at programleder i NRK Brennpunkt, Håkon Haugsbø, hadde gitt følgende opplysninger til advokat Sjødin:

”Jeg bekrefter med dette at jeg er kjent med at det har vært forsøkt solgt interne politidokumenter til en norsk redaksjon. Det er snakk om etterforsknings- og avhørsdokumenter fra politiarbeidet etter 22. juli i fjor. En ikke navngitt tjenestemann skal ha krevd 30 000 kroner for dokumentene, formidlet via en mellommann. Jeg er ikke kjent med om noen redaksjon har betalt for denne typen informasjon.”

Av Dagbladets artikkel fremgår videre at Vibeke Haug, redaktør for Brennpunkt og redaksjonssjef for den undersøkende dokumentarenheten i NRK, har uttalt at hun er kjent med at tilbudet ble gitt, og at NRK avviste tilbudet umiddelbart.

Advokat Sjødin opplyste også til Dagbladet at Geir Mathe-Sørensen har fått tilbud om å kjøpe en CD for kr. 50.000,-. CD-en skal ha inneholdt informasjon som ville kaste lys over lekkasjebeskyldningene mot tidligere advokat Sigurd Klomsæt.

Spesialenheten besluttet etter dette å iverksette etterforskning.

Vibeke Haug, Håkon Haugsbø og programredaktør for dokumentar- og samfunnsavdelingen i NRK, Lars Arne Kristiansen, ble avhørt som vitner. Under henvisning til kildevernet ønsket ingen av vitnene å svare på spørsmål om hvem som hadde gitt tilbudet til NRK, eller hvilken informasjon tilbudet konkret omfattet.

Haug forklarte at det var en av hennes medarbeidere som fikk tilbudet i et møte 1. mars 2012, og at tilbudet ble gitt av en kilde av denne medarbeideren, på vegne av en polititjenesteperson. Hun ønsket ikke å opplyse om identiteten til medarbeideren, og heller ikke om informasjonen som ble tilbudt har fremkommet i andre medier i etterkant.

Haugsbø opplyste i avhør at han ikke med sikkerhet vet hvilke dokumenter NRK Brennpunkt ble tilbudt, men har antatt at det var avhørsdokumenter ettersom det var informasjon fra slike dokumenter som kom ut i mediene på det aktuelle tidspunktet. Videre forklarte han at alle journalister ønsket opplysninger fra avhør av Anders Behring Breiviks mor på tidspunktet tilbudet ble gitt til NRK Brennpunkt. Dette var informasjon som ble holdt tilbake av politiet.

Spesialenheten avhørte videre politiførstebetjent Egil Gunnar Kulseth ved Voldsavsnittet i Oslo politidistrikt. Politiførstebetjent Kulseth var blant annet taktisk etterforskningsleder og ansvarlig for Vitneprosjektet ved 22.7-enhetens arbeid knyttet til eksplosjonen ved regjeringskvartalet. Politiførstebetjent Kulseth forklarte at det fra midten av januar 2012 og frem til slutten av februar 2012 ble gjennomført minst hundre avhør i 22.juli-saken. Dette var for det meste avhør av relasjonsvitner, barnevernsvitner og oppfølgingsavhør for kontroll av opplysninger vitner tidligere hadde gitt i avhør. Han forklarte videre at de formelle avhørene av Behring Breiviks mor ble foretatt 8., 12., 15. og 22. september 2011, 7. november 2011 og 16. mars 2012. Ifølge Kulseth var det etter 1. januar 2012 totalt 74 personer som hadde lesetilgang til 22. juli-saken i politiets systemer. Dette var ansatte ved Oslo politidistrikt, enten etterforskere, jurister eller sivilt ansatte som var ansvarlig for dokumentføringen, samt ansatte ved PST og Kripas.

På bakgrunn av opplysningene i Dagbladets artikkel, avhørte Spesialenheten også Geir Malthe-Sørenssen. Malthe-Sørenssen er freelandsjournalist og har hatt oppdrag for NRK Brennpunkt. Ifølge Malthe-Sørenssen fikk han i april eller mai 2012 tilbud om kjøp av materiale som skulle vise at Sigurd Klomsæt ikke hadde lekket informasjon om 22.juli-saken til pressen. Tilbudet ble gitt av en for Malthe-Sørenssen ukjent person. På bakgrunn av disse opplysningene mente Spesialenheten at det ikke kunne ses å være sammenheng mellom tilbudene som ble gitt NRK Brennpunkt og Malthe-Sørenssen.

Ved begjæring 13. mars 2013 til Oslo tingrett ba Spesialenheten om opphevelse av kildevernet for Haug. Haug v/advokat Ane Stokland tok til motmæle i brev 23. april 2013.

Spesialenheten ble ved Oslo tingretts e-post 24. april 2013 gitt frist til 29. april 2013 med å gi merknader til NRKs brev. Spesialenhetens merknader i påtegning 26. april 2013 ble oversendt tingretten på e-post samme dag.

Rettslig avhør av Haug ble avholdt i rettsmøte 30. april 2013 ved Oslo tingrett.

Spesialenheten har merket seg at det i tingrettens kjennelse ikke er vist til påtegningen 26. april 2013, og det er heller ikke gjengitt fra denne under rettens redegjørelse for Spesialenhetens anførsler. Det kan derfor stilles spørsmål om tingretten har vurdert Spesialenhetens merknader til NRKs brev 23. april 2013.

Sakens rettslige sider

1 Generelt

Etter straffeprosessloven § 125 første ledd er hovedregelen at journalister har rett til å beskytte sine kilder. I bestemmelsens tredje ledd åpnes det imidlertid for unntak fra hovedregelen.

Tredje ledd første punktum oppstiller to vilkår for at retten kan pålegge vitneplikt. For det første må «vektige samfunnsinteresser» tilsi at opplysningen om kilden blir gitt. For det annet må kildens identitet være «av vesentlig betydning for sakens oppklaring». Hvis begge disse vilkårene er oppfylt, kan retten etter en samlet vurdering gjøre unntak fra kildevernet. Bestemmelsens tredje ledd annet punktum gir, når grunnvilkårene i første punktum er oppfylt, en særregel med et særlig sterkt kildevern, når det er avdekket forhold det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent.

Av forarbeidene til bestemmelsen, Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 26 fremgår at sakens art og graden av den samfunnsmessige relevans av å offentliggjøre opplysningen er av vesentlig betydning for kildevernets styrke. Videre uttaler departementet følgende:

”I tilfeller der de opplysninger kilden har gitt klart og markert er uten samfunnsmessig relevans, skal det forholdsvis mindre til før vitneplikt pålegges... Det motsatte ytterpunkt finner man der hensynene bak et kildevern gjør seg gjeldende med særlig styrke. Der det er avdekket forhold, og særlig kritikkverdige forhold, som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, tilsiktes kildevernet å være nær absolutt...

Videre har Høyesterett i avgjørelse inntatt i Rt. 2004 s. 1400, premiss 46, gitt følgende uttalelse om innholdet i straffeloven § 125 tredje ledd:

”Unntaket fra kildevernet i § 125 tredje ledd må tolkes i samsvar med praksis fra EMD for å være i harmoni med EMK artikkel 10. Etter Goodwin-saken antar jeg at kildevernet langt på vei er absolutt så lenge de opplysninger kilden har gitt er av samfunnsmessig betydning. Men Goodwin-saken viser også at det må foreligge meget tungtveiende hensyn for å pålegge vitneplikt selv om opplysningene er uten slik betydning.”

I praksis vil vurderingen av om vitneplikt skal pålegges etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd bestå i en interesseavveining mellom hensynene som taler for vitneplikt og hensynene bak kildevernet, men hvor skranken for å pålegge vitneplikt er markert høyere i de tilfeller det fra kilden er gitt opplysninger av samfunnsmessig betydning.

2 Hensyn som taler mot vitneplikt

2.1 Graden av de tilbudte opplysningenes samfunnsmessig betydning

Tingretten har funnet at den foreliggende saken ikke faller inn under straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum. Spesialenheten antar at retten dermed har ment at opplysningene som ble tilbudt NRK Brennpunkt, ikke var av samfunnsmessig betydning.

Tingretten har imidlertid under den samlede vurderingen etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd første punktum, tillagt vekt at det i saken er tale om opplysninger fra en sak av ekstrem allmenn interesse og at man derfor befinner seg i ytringsfrihetens kjerneområde der kildevernet er tilnærmet absolutt. Etter Spesialenhetens mening har tingretten her lagt til grunn en for streng norm for vurderingen etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd første punktum.

Spesialenheten mener videre at det ved vurderingen av graden av opplysningens samfunnsmessige betydning i den foreliggende saken må tas utgangspunkt i den konkrete opplysningen som ble tilbudt NRK Brennpunkt, og ikke den samfunnsmessige betydningen 22. juli-saken som sådan hadde, slik tingretten synes å ha gjort.

Det vises til følgende uttalelser fra departementet Ot.prp. nr. 55 (1997-98) side 29:

”Som utvalget påpeker, må det bero på en konkret vurdering om det i enkelttilfeller er tale om forhold det var ”av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent”. Noen nærmere generell anvisning på hva som ligger i dette ut over det som fremgår foran, er det vanskelig å gi, og den eksakte grensedragningen har som det fremgår heller ikke så stor betydning. Det må imidlertid understrekes at ikke bare avdekking av kritikkverdige eller debattverdige forhold i offentlig eller privat virksomhet kan omfattes. *Departementet* vil f.eks. anta at hvis det avdekkes opplysninger om alvorlige straffbare forhold som er ukjent for myndighetene, er man innenfor regelens virkeområde, slik at terskelen for å pålegge vitneplikten er særlig høy.”

Om den bevismessige vurderingen av om særregelen i tredje ledd annet punktum kommer til anvendelse, uttaler departementet videre følgende på side 29:

”I tilfeller av bevismessig tvil bør det avgjørende være hva som har formodningen for seg eller som fremstår som det mest trolige faktiske forhold etter en totalvurdering av samtlige relevante omstendigheter og bevis.”

Ettersom journalistene som er avhørt av Spesialenheten ikke vil opplyse om innholdet i det materialet som ble tilbudt NRK Brennpunkt, vanskeliggjøres vurderingen av om det omfattet forhold som det var av samfunnsmessig betydning eller samfunnsmessig relevans å få gjort kjent. Det kan imidlertid ikke være gitt at alle opplysninger fra 22. juli-saken kan anses å ha hatt samfunnsmessig betydning eller har vært samfunnsmessig relevant. Spesialenheten viser til at materialet i den foreliggende saken ble tilbudt NRK Brennpunkt kort tid før tiltalebeslutningen mot Anders Behring Breivik ble offentliggjort 5. mars 2012 og hovedforhandlingen som startet 16. april 2013. Videre vises til at evalueringer av politiets håndtering av terrorhandlingene 22. juli 2011 ble iverksatt av 22. juli-kommisjonen ved kgl.res. 12. august 2011 og av Sønderlandutvalget den 18. august 2011, og at disse avgav sine rapporter henholdsvis 13. august 2012 og 15. mars 2012. I 22. juli-saken var det også en rekke aktører, blant annet fornærmede og etterlatte med bistandsadvokater, som hadde tilgang til og innsyn i straffesaksdokumentene, og som dermed kunne varsle om eventuelle kritikkverdige forhold. Det har forøvrig ikke fremkommet kritikk av politiets etterforskning av straffesaken mot Anders Behring Breivik. Det vises også til at Haugsbø har antatt at tilbudet gjaldt avhørsdokumenter ettersom det var opplysninger fra avhør som var av interesse for pressen på det aktuelle tidspunkt, samt politiførstebetjent Langseths opplysninger om hvilke avhør som ble gjennomført fra midten av januar og til slutten av februar.

Ut fra de ytre omstendigheter som er redegjort for ovenfor, mener Spesialenheten at det har formodningen for seg at materialet som ble tilbudt ikke hadde samfunnsmessig relevans, men var av mer sensasjonspreget art.

2.2 Den langsiktige effekten av å gjøre unntak fra kildevernet

Tingretten har ved avgjørelsen i saken også lagt vekt på den langsiktige effekten unntak fra kildevernet vil ha generelt. Etter Spesialenhetens mening må også denne vurderingen knyttes til den konkrete saken.

Den langsiktige effekten ved å oppheve kildevernet i den foreliggende saken kan etter Spesialenhetens mening ikke ses å ville innebære at færre kilder vil varsle om kritikkverdige forhold eller forhold av

samfunnsmessig betydning, men muligens medføre at kilder i mindre grad vil medvirke til alvorlig kriminalitet, som blant annet korrupsjon.

3 Hensyn som taler for vitneplikt

Spesialenheten mener tingretten i interesseavveiningen har lagt for liten vekt på de tungtveiende hensyn som taler for å pålegge Haug vitneplikt i den foreliggende saken.

Opplysningen om hvem som ga NRK Brennpunkt tilbud om å kjøpe materiale fra 22. juli-saken, er nødvendig under Spesialenhetens etterforskningen av mistanke om en fullbyrdet korrupsjonshandling i politiet. Etter Spesialenhetens mening er det straffbare forhold som søkes oppklart i denne saken av langt alvorligere karakter enn det som i rettspraksis har vært utgangspunktet for vurderingene etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd.

Av straffeloven § 276a følger:

”For korrupsjon straffes den som

- a) for seg selv eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag, eller
- b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag”

I forarbeidene til bestemmelsen, Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) side 5, er det blant annet uttalt at ”[k]orrupsjon utgjør en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet ... Norske myndigheter prioriterer derfor høyt å delta aktivt i det internasjonale samarbeidet mot korrupsjon. Det er også sentralt å sikre effektive virkemidler for å motvirke korrupsjon nasjonalt.” Videre uttaler departementet på side 32 at ”[k]orrupsjon er svært samfunnsskadelig”.

Videre vises til følgende uttalelser i Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2011 s. 477:

”At det vil være et sentralt moment i straffutmålingen at korrupsjonen er forøvet av en offentlig myndighetsperson, er også understreket i Rt. 2010 s. 1624 avsnitt 23. Ved vurderingen av alvorret må det videre tas hensyn til hva slags offentlige myndighetspersoner det er tale om. Polititjenestemenn står etter min mening i så måte i en særstilling. De utøver inngripende myndighet på vegne av det offentlige, og det er nødvendig at de nyter alminnelig tillit i samfunnet. Korrupsjon forøvet av polititjenestemenn undergraver tilliten til rettsapparatet, og slike forbrytelser representerer en trussel mot viktige prinsipper som vårt samfunn bygger på, ikke minst prinsippet om likhet for loven.”

Det er i den foreliggende saken også iverksatt etterforskning mot brudd på taushetsplikt fra politiet. I Ot.prp. nr. 55 (1997-98) side 26 er det lagt til grunn at preventive grunner kan tale for å pålegge vitneplikt der det er tale om oppklaring av brudd på yrkesbestemt taushetsplikt. Videre uttaler departementet at det også kan ”tenkes å foreligge vektige grunner for å forfølge taushetspliktsbrudd som i seg selv er mindre alvorlige. For eksempel kan dette tenkes dersom taushetspliktregler hyppig overtres og fortrolige opplysninger innen en bestemt offentlig etat stadig gjengis i pressen, uten at formålet med dette er å rette et kritisk søkelys mot etaten eller en bestående tilstand.” Videre er det i Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2002 s. 489 uttalt at brudd på taushetsplikt i politiet er et betydelig problem som det er viktig å få gjort noe med.

Spesialenheten vil videre vise til at Høyesterett i avgjørelse inntatt i Rt. 2004 s. 1400, ved avveiningen av hensynet til kildevernet og hensynene som ligger bak reglene om taushetsplikt, la vekt på at det forelå

omstendigheter som svekket skadevirkningene av et eventuelt brudd på taushetsplikten, blant annet ved at opplysningene var offentliggjort en måned tidligere, men langt mindre detaljert. Videre vises til at EMD i *Goodwin v. Storbritannia* uttalte at for å vurdere om de nasjonale myndigheters begrunnelse for inngrepet i ytringsfriheten er relevant og tilstrekkelig, må man vurdere saken i sin helhet. I dette tilfellet var det nedlagt en midlertidig forføyning som forbød journalisten og fagmagasinet å publisere informasjonen. I tillegg var de viktigste aviser og fagmagasiner varslet om forbudet mot publisering. EMD mente derfor at en vesentlig del av begrunnelsen med pålegget om å oppgi kildens identitet allerede var oppnådd. Den gjenstående risikoen for publisering av den konfidensielle informasjonen var derfor ikke en tilstrekkelig begrunnelse i forhold til artikkel EMK 10 nr. 2. Ønsket om å avsløre informasjonstypen var heller ikke en tilstrekkelig grunn til å pålegge vitneplikt.

Etter Spesialenhetens mening er det ikke holdepunkter for at det i den foreliggende saken er tilsvarende omstendigheter som svekker begrunnelsen for å pålegge Haug vitneplikt.

4 Nærmere om særregelen i straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum

For det tilfelle at lagmannsretten skulle komme til at spørsmålet om å pålegge Haug vitneplikt må avgjøres etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum, vil Spesialenheten understreke at kildevernet ikke er absolutt selv i de tilfeller der opplysningene kilden har gitt er av samfunnsmessig betydning. Det vises til at et forslag om absolutt kildevern ble avvist under lovbehandlingen, jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98) punkt 3.2.6.6. Departementet sluttet seg her til følgende uttalelser fra en fraksjon av Kildevernutvalget i NOU 1988:2 side 20:

”Disse medlemmer mener imidlertid at særregelen ikke bør innebære noe absolutt forbud mot pålegg av vitneplikt. Forholdene er i praksis varierende, og det anses betenkelig helt å avskjære muligheten for å kreve kildens identitet opplyst.”

Et absolutt kildevern kan heller ikke utledes av praksis fra EMD, jf. uttalelsene i EMDs avgjørelse 27. mars 1996 (*Goodwin v. Storbritannia*) avsnitt 39 om at inngrep i kildevernet ikke vil være i overensstemmelse med EMK art. 10 med mindre ”it is justified by an overriding requirement in the public interest” og videre i avsnitt 40 ”... limitations on the confidentiality of journalistic sources call for the most careful scrutiny by the Court.”

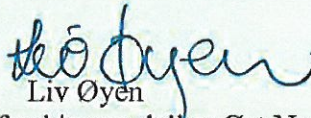
Redegjørelsen ovenfor i punkt 3 viser etter Spesialenhetens mening at man står overfor et tilfelle der det er særlig påkrevd at Haug pålegges å gi opplysninger om navnet på vedkommende som formidlet tilbudet til NRK Brennpunkt og innholdet i den informasjon som ble tilbudt, og at det derfor må gjøres unntak fra kildevernet etter særregelen i tredje ledd annet punktum.

Det nedlegges slik

påstand:

Vibeke Haug pålegges å besvare spørsmål om hvem som formidlet tilbudet om kjøp av materiale fra 22. juli-saken til NRK, og innholdet i den informasjon som ble tilbudt.

Spesialenheten for politisaker, 07.05.2013

Liv Øyen

Leder for etterforskningsavdeling Øst-Norge

Kopi: advokat Ane Stokland, NRK juridisk avdeling, 0340 OSLO